

Főszerkesztőnk emléke

Amikor 1968 forró nyarán, hosszú vajúdas után végre eldöntött tény lett a SZÍNHÁZ megindulása, Boldizsár Iván volt az egyetlen az írói-újságírói hivatás tekintélyei közül, aki elvállalta a lap főszerkesztői tisztét. Kellett is hozzá némi merészség, ma már nyilvánvaló. Akkoriban elterjedt az a téveszme, hogy a színházi szakmának a „visszabeszélés” miatt van szüksége folyóiratra. Hogy legyen egy fórum, ahol majd válaszol a kritikának. Gondolom, az elmarasztaló kritikának, mert olyan még nem történt, hogy akadt volna valaki, aki a *dicséretet* nem bírja elviselni. Nos, ebben a meglehetősen abszurd várakozásokat keltő helyzetben sokan visszariadtak a föladattól - különösképpen azok az aktív drámaírók, akik egy kritikai lap főszerkesztőjeként nem akartak hátrányos helyzetbe kerülni a színházakkal szemben -, egyedül Boldizsár nézett sztoikus derűvel a jövőbe. Ő nemcsak a lapcsináláshoz, az újságíráshoz értett jobban, hanem azoknak az embereknek a lélektanához is, akik Európa leggroteszkebb színházi folyóiratát képzelték el.

Az idő nagyon hamar Boldizsárt igazolta. Kezdetben jöttek ugyan a tiltakozások, s nemcsak a kritikák ellen - egy hivatalbéli rendező például azt üzentte egy Grotowski-tanulmány publikálása után, hogy miért nem róla, a „magyar Grotowskiról” írunk -, de főszerkesztőnk szokása szerint csak derűsen brumogott, s ezzel az ügyel volt inntézve. Tartok tőle, hogy a helyzet nem lehetett ennyire derűs, s Boldizsár Iván européer fölénye és társadalmi súlya kellett hozzá, hogy miniszterialis körökben kivédje a provinciális támadásokat. Persze, biztosra ment. Szerintem „A magyar Grotowski” című tanulmányt is közölte volna, ha akad valaki, aki megírja. De ennyire azért nem gondoskodott a színházi szakma önmaga lejáratásáról. Megelégedett azzal, hogy megvonta „védnökségét” a laptól, saját tükrétől - ha már összetörni nem tudta. Így szűnt meg a SZÍNHÁZ a Színházművészeti Szövetség lapja lenni. Maradt a színházművészeté.

Boldizsár nélkül ez a mucsai konfliktus valószínűleg jelentős véráldozattal járt volna. Mi, akkori munkatársai valamennyien kezdők voltunk a lapszerkesztésben, a kritikaírásban - nem beszélve a szakmai diplomáciáról. Úgy magasodott fölöttünk, védőszárnyait kiterjesztve, mint egy korholó vagy megbocsátó, botladozó lépteinket vigyázó, bölcs atya. Először azt tanultuk meg tőle, hogy minden lapszámban kell lennie legalább egy húzóanyagnak. (Ő persze sohasem használta ezt a bürokratazsargonból származó kifejezést: húzóanyag helyett nemisztervet mondott.) Aztán megtanultuk, hogy a kezdők cikkeiből kihúzható az első és az utolsó bekezdés; a legtöbb írás a második bekezdéssel kezdődik, és az utolsó elöttivel végződik. Megtanultuk, persze, azt is, hogy mire „hákli” - például erre a „persze”-re -, mit kell kiirtani a kéziratokból, mielőtt a kezébe kerülnek. Csalni nemigen lehetett: ha egy cikkben az ötödik oldalon volt az első dicsőség, azonnal oda lapozott, és tévedhetetlenül kiszúrta. Egyedül szeretett kéziratot olvasni, nyitott ajtó mögött, hogy dohogó ejnye-bejnyéjével a kellő pillanatban rapportra hívhassa, aki a hibáért felelős.

De nemcsak szakmát lehetett tanulni Boldizsár Ivántól, hanem ennél sokkal többet is: nagyvonalú, felvilágosult - nem tudok rá jobb szót -, európai gondolkodást. Nem mondom újdonságot, mindenki tudja: világpolgár volt, a szó legnemezebb értelmében. Életének más területein ennek nyilvánvalóságához és előnyeihez nem fért kétség. A SZÍNHÁZ főszerkesztőjeként ez sokszor kényes helyzetbe hozta, hiszen előbb láthatta, mondjuk, a *Macskákat* a Broadwayn, mint a Lenin körúton, s általában több színházi világszenzáció tanúja lehetett egy szezonban, mint tíz más színházi szakember összevéve. Amikor tehát fontosnak tartotta, hogy jelen legyen például a kaposvári színház budapesti vendégszereplésén, az élményt egy széles nemzetközi skálán hitelesítette. Kulturális diplomata volt ilyen tekintetben is, és ha lett volna rá ideje, ennek bizonyára színházi újságíróként is több nyomát hagyja a lapban. Nemrég a kezembe került egy 1967-ben, tehát a SZÍNHÁZ megindulása előtt írt cikke, a bécsi Burgtheater Madách-bemutatójáról, *Az ember* tragédiájáról. Az esztétikailag többszörösen vitatható produkciót a politikai nyitás szellemi jeleként üdvözölte. Miközben alapos filológiai elemezéssel szégyenített meg nem egy hivatásos színikritikust.

A szellemi nyitottság, mint minden tevékenységében, főszerkesztőként is egyéniségének legvonzóbb tulajdonságai közé tartozott. Soha nem a pozíciót, mindig a tehetséget tisztelte. Munkatársaként tanúja lehettem, hogyan utasította el szaktekintélyként kommandált befutott közölhetetlen írásait, és milyen segítőt jóindulattal kezelte szépreményű kezdők olykor még göcsörtös próbálkozását. Végigtekintve a SZÍNHÁZ évfolyamain, bárki láttamozhatja, hány tehetséges fiatal első írása jelent meg a lapban; egyikük-másikuk ma már neves drámaíró vagy kulturális rovatvezető. S ha olykor szelíden-szarkasztikusan azzal dorgált is bennünket, hogy netán a szél szerkeszti a lapot (tudniillik befújja az ablakon a kéziratokat), jobb esetben a postás (tudniillik amit hoz, azt leadjuk), bajusza alatt mindig eldunnyögte dicséretét a sikerült dolgozatok olvastán. Néha oda is jegyezte a margóra, legendás, apró (és mindig olvasható!) betűivel, lehetőleg zöld színű golyóstollal: „Ez jó!” Ha ellenkező véleményem volt, olyasmit írt kommentár gyanánt a kéziratra, hogy azt csak gondos satírozás után lehetett visszaadni a szerzőnek - ha egyáltalán. De ezekben a megjegyzéseiben is szellem, humor, elmeél volt. Mint minden gesztusában.

Utoljára néhány hete, novemberben találkoztam vele, a lap első megjelenésének húszéves évfordulója alkalmából rendezett szerkesztőségi „családi” ünnepségen. Régi és újabb munkatársak, kiadói és nyomdai lapbarátok ültünk a kis szobában, és hallgattuk elmaradhatatlan anekdotáit, aktuális politikai vicceit, a folyóirat, az ország és a világ ügyeit szokása szerint összefüggő gondolati keretbe foglaló eszmefuttatásait. Hirten hozzá és egy pályatársamhoz fordult, akik ott voltunk húsz évvel ezelőtt a SZÍNHÁZ bölcsőjénél: „Írhatnátok valamit ebbe a kis lapba bele!” Megígértük.

Nem tudtam, hogy ilyen hamar teljesíteni fogom ígéretemet. Bárcsak ne kellene teljesítenem - legalább nem ebből az alkalmából.

Tizenkilenc éven át első főszerkesztőm volt Boldizsár Iván. Sohasem volt módom, hogy megköszönjem. Most köszönöm - az emlékének.